***A türelem köve. Perzsa népmesék.* Összeáll. Hooshang Farahani. Ford. Sebestyén Rita. Budapest, 2019, Kalota Művészeti Alapítvány – Napkút Kiadó. 168 oldal**

*„Minden nép meséi megörökítik vágyainkat, a ránk váró megpróbáltatásokat, viszálykodást, örömöt és bánatot, reményt és küzdelmeket, de a végkifejletük csak egy lehet: a Fény legyőzi a Sötétséget, az Igazság a Hamisságot."* Az idézet Gholamali Rajabi Yazdi, az Iráni Iszlám Köztársaság Budapesti nagykövetének a könyvhöz írt előszavából származik. A gyönyörű kiállítású kötet egy magyar nyelven sajnos mindmáig kevéssé ismert magaskultúra népmeséivel ismerteti meg az olvasót. Huszonnégy mesét találunk a könyvben, amelyek mindegyike külön, megfejtésre váró világot jelent, s amelyekbe helyeződve nemcsak egy távolinak tűnő nép folklórját, hanem a sajátunkat is jobban megérthetjük. A könyv az Európa Könyvkiadó *Népek meséi* sorozatára emlékezteti az embert, annál is inkább, mert – tudomásunk szerint – utoljára ebben a sorozatban (34. kötet) jelentek meg perzsa népmesék, 1963-ban a *Tolvajok kútja* címmel. Dervisek, királyok, dívek (démonok), parasztok, halászok, Salamon király és a Szimurg, a madarak királyának történeteit olvashatjuk most magyarul, hogy a magyar népmeséket ismerő közönség is felismerje, mennyi minden van, ami összeköt bennünket. A kötetet Kiss Anna ihletett illusztrációi teszik még értékesebbé. *(sá)*

***Walther von der Vogelweide összes versei.* Ford. Márton László. Budapest, 2017, Kalligram. 456 oldal**

Majd' nyolcszáz évvel a költő halála után *„összes versei"* címmel jelent meg magyarul a szóban forgó kötet. Komoly filológiai apparátus áll a fordítások hátterében, ez kétségtelen, Márton László részletesen ismerteti fordítói koncepcióját, így nem vethető a szemére, hogy elkendőzné a fordítói megoldások okait. E sorok írója ugyanakkor nem feltétlenül ért egyet azzal a fordítói elvvel, hogy adott kor verseit mindenképpen a fordítás befogadói közegének nyelvi/kulturális regiszterében kellene megszólaltatni. Egyáltalán, a kötetben – összevetve az eredeti versekkel, és egyes helyeken az eddigi magyar fordításokkal – számos alkalommal teljesen fölösleges nyelvi zuhanás tapasztalható. (És itt most történetesen nem a *„kurva"*, vagy egyéb kifejezésekre gondolunk.) Különösen egy szekvencia jellegű alkotás esetében kérdéses a következő – egyébként a teljes kötetre jellemző – állásfoglalás: *„A fordítónak ugyanakkor az a feladata, hogy az alkotást a vallási szempontból kívülálló olvasók számára is hozzáférhetővé, művészileg meggyőzővé tegye."* Vajon miért nem merül fel az olvasó részéről elvárható erőfeszítés abban az értelemben, hogy egy nehezen érthető, noha jelen esetben nem térben, de időben távoli kultúrából származó alkotás esetében erőt vegyen magán, és megpróbáljon behatolni abba, belsővé tenni azt? Az egyes versek után következő magyarázatok szétfeszítik a kötetet, szinte olvashatatlanná téve azt. Ha mindenképpen szükség volt rájuk, helyet kaphattak volna a kötet végén is. A fentiek mellett persze nem vitatjuk a munka erényeit és a jó megoldásokat, ezekből is akad a kötetben, valamint azt – s ez a kötet legnagyobb erénye –, hogy az eddigi legteljesebb Walther-kötetet tarthatjuk a kezünkben. *(sá)*

**Keresztes Szent János: *Istenismeret és Istenszerelem. A Misztikus Doktornak tulajdonított rövid értekezés.* Ford. Szepesi Edit. Gödöllő, 2019, Sursum Kiadó. 133 oldal**

A katolikus hagyomány legnagyobb misztikusának tulajdonított mű egyfajta összegzése és rendszerbe foglalása annak a rendkívül sokrétű és részletekbe menően kidolgozott életgyakorlatnak, amely a szemlélődésen és a *„felfelé törekvő cselekedeteken"* keresztül a világi ember halálához és benső átalakulásához, végső soron pedig Isten megismeréséhez és a Vele való tökéletes egyesüléshez vezet. Keresztes Szent János értekezése a tartalmát és a stílusát tekintve is rácáfol arra a közkeletű előítéletre, mely szerint a misztika pusztán egy látomásokon és passzív érzelmi elragadtatásokon alapuló homályos törekvés, „a hit egyénieskedő megnyilvánulása", mely

szemben áll a skolasztikus teológiával és általában a vallási élet reguláris formáival (például a rítusokkal, az erények gyakorlásával és az egyházi szentségekkel). A tíz fejezetre tagolt mű egy rendkívül pontosan körvonalazott utat vagy „módszertant" ír le, aminek éppúgy szerves részét képezik az értelmi megismerés és a szemlélődés különböző fokozatai, mint az érzelmi vagy *„átélő"* jellegű megközelítések, vagy éppen a befelé fordulásra és a világtól való elszakadásra irányuló, nagyon is tudatos és akaratlagos erőfeszítés. Mindezek betetőződéseként a negatív teológia, Isten felfoghatatlanságának „gyakorlása", ami *„az elme képességeinek kizárása"*, az érzékelés, képzelet, emlékezet, értelem és akarat kiüresítése és megsemmisítése révén lehetővé teszi a lélek Istenbe való átalakulását. A szél- és végjegyzetekkel kiegészített magyar kiadás egy rövid előszót is tartalmaz, mely tisztáz számos, a misztika katolikus hagyományban betöltött szerepének megértését akadályozó félreértést és hamis szembeállítást. *(bf)*

## Thomas Keating: *A világ szíve. Bevezetés a kontemplatív kereszténységbe.* Ford. Görföl Tibor. Magyarszék, 2018, Sarutlan Kármelita Nővérek. 105 oldal

A tavaly 95 éves korában elhunyt amerikai trappista szerzetes legújabb, immáron ötödik magyar nyelven megjelent kötete is *„azon a meggyőződésen alapul, hogy a keresztény lelkiség és misztikus bölcsesség hagyományának ma szervesen hozzá kell tartoznia az evangélium hirdetéséhez és a keresztény neveléshez"*. A mű a keresztény tradíciók 13 általános fogalmát (áldozat, megváltás, hit, belső csend, szívbeli alázat, imádság, eucharisztia stb.) a kontempláció belső tapasztalatának perspektívájába állítva tárgyalja. A szemlélődő hajlamú és elkötelezetten keresztény úton járó számára ezzel valódi, intellektuálisan is igazolható reményt kínál. Stílusa a modern katolikus lelkiségi művekből általában sajnálatosan hiányzó következetes spirituális realizmus, mely többek között kor- és rendtársával, Thomas Mertonnal rokonítja. Nem idegenkedik a pszichológia és általában a nyugati szekuláris világnézet, valamint a keleti tradíciók – nyugati ember által sokszor csak félig megízlelt – fogalmaitól sem. Előbbieket áttetszővé téve, materialista nehézkességük nélkül használja, mindig az anyagi valóság feletti realitásra irányultan. A lelkiségi művekben kevésbé megszokott fogalmak és a szerző buddhista műveltsége azonban a legkevésbé sem hígítják fel a mű keresztény üzenetét – éppen ellenkezőleg: egy, az általában tapasztaltnál nagyobb integritást alkotnak, melynek elsajátításával nem szorulunk a vallási exkluzivizmus kényszereire és a szinkretizmus illuzórikus válaszaira sem. A modern nyugati, ám saját tradíciójának spirituális értelmét kitartóan kereső tudat zavarát úgy teheti rendbe, hogy semmit sem söpör a szőnyeg alá. Keating atya személye és életműve bizonyság amellett, hogy az Evangélium, kontemplatív dimenziója, *„a világ szíve"* nélkül, a maga teljességében felfoghatatlan marad. Ha azonban ezt a mára háttérbe szorult értelmét újra a középpontba helyezzük, akkor az Evangélium üzenete tökéletesen élővé, egyszerűvé és felszabadítóvá válik. *(fi)*

## Francis X. Clooney SJ: *Tanulhatnak-e egymástól a vallások? Új felismerések és kapcsolatok a hagyományok találkozásában.* Ford. Görföl Tibor. Budapest, 2019, Jezsuita Kiadó /Isten és Tudomány/. 190 oldal

A könyv eredeti címe *Comparative Theology. Deep learning across religious borders* (Összehasonlító teológia. A vallási határokon átívelő mély tanulás). Lényegében érthetetlen a magyar címadás – a gyenge, tankönyvszerű kivitel mellett –, hiszen az utóbbi idők egyik legkomolyabb valláskutatás-módszertani művét tartjuk a kezünkben (magyar nyelven mindenképpen). Az összehasonlító teológia különbözik a komparatív vallástudománytól (például Eliade), az egyre kizárólagosabban keresztény vallásteológiától és nyugati vallásfilozófiától, valamint a vallásközi párbeszéd különböző formáitól. Több mint százéves múltra tekint vissza, így a szerző nyilvánvalóan csupán az egyik irányvonalát képviseli. A mű diszciplináris módszertana a tudományos kritériumokon (történelmi szempontok figyelembevétele,

szöveg- és olvasáscentrikusság stb.) kívül kiterjed etikai értékekre és praktikus szempontokra is, sőt – Clooney professzor emberi hitelessége révén – még mélyebb szempontokat felölel: Isten világban való kiterjedt jelenléte; a sokféleség értelmének megtalálása; korunk vallási információbőségének szerepe az önkorrekciókban; eltérő vallási rítusokra és jelenségekre vonatkozó empátia; párhuzamos vallásosság. Úgy látszódhat, hogy a könyv a (politikai értelemben vett) „liberális" teológia vagy a vallási pluralizmus megnyilvánulása, erről azonban szó sincs. A szerző sokszor hangsúlyozza, hogy az összehasonlítás – általa jól definiált – módszere miként segíthet abban, hogy visszataláljunk *a saját* vallási hagyományainkhoz (ebben az esetben a római katolicizmushoz), sőt, hogy mélyebben, univerzálisabban megértsük azokat. Talán még jobban hangsúlyozni kellett volna ezt a visszatérést, ám belátható, hogy túlhangsúlyozása kisebbítené a szóban forgó módszertan tudományos értékét. A végcél egyébként sem a formalizmus: nem egy vallás, hanem Isten. Két kritikai észrevétellel kell élnünk még, de egyik sem kisebbíti a könyv számos érdemét. Az első, hogy a komparatív teológia történeti kibontakozásának áttekintésekor – Raimon Pannikar említése ellenére – az egész perennialista iskola kimaradt. A másik, hogy a sokféleség – erkölcsi és szellemi önkorrekciós funkciói ellenére – nem képezhetne végső értéket, mert nem az. *(hr)*

## Simai Mihály: *Visszhangzik a fény. Válogatott, új és újraírt versek.* Szeged, 2019, Somogyi-könyvtár. 238 oldal

Külön öröm, hogy olyan metafizikai érdeklődésű író mellett, amilyen Krasznahorkai László, hazánknak metafizikus költői is vannak. A kortárs költészetben ez utóbbiak sorát talán Fodor Ákos kezdte, de teljesen más hangnemben, mint Simai Mihály, aki klasszikusabb beállítottságú. Természetesen Simai esetében formai különbség áll fenn a metafizikus költészet nagyjaihoz (John Donne, Henry Vaughan, Thomas Traherne stb.) képest, azonban kortárs témák, megoldások és átélések sokféleségével kárpótol bennünket. Lényegében minden jelentős gondolat metafizikai, hiszen a költészet általában véve nem nélkülözi például az elmúlás vagy a halál tematikáját. Ám vannak alkotók, akiket kimondottan örökérvényű kérdések foglalkoztatnak és – mint most – ráadásul ilyen valóság felé törekszenek. Nehéz ecsetelni mindennek értékét és fontosságát. Marton Árpád minden fontos dolgot leírt (Napútonline) erről a költői életművet összegző kötetről. Amire mégis fontos lehet kitérni, az annak megállapítása, hogy a gondolati-metafizikai költészet gyakran kevéssé költészet. A nem kellő poétikusság problémáját Simai Mihály egyrészt a többféle versformára való nyitottsággal kívánja megoldani, melyek minden mesterkéltség nélkül, láthatóan spontán módon születnek az esetében. Ezen kívül – és meglehet még inkább – gondolati szóképekkel (*„életöröm-mályva"*, *„jázmin-mámor"*, *„harangvirág-hózsánna"*, s több hasonló gyönyörűséggel), melyeket elméleti szövegekben nem írnánk le, egyedül a költészetben lehetségesek. Harmadik megoldása pedig – nevezzük így – a váratlan sorokban rejlő poézis: *„nagy szemed kellett Istennek nagyon / hogy annak lásson, akinek te láttál"*; vagy – ami a szerző személyéről és műve egészéről is szól: – *„minden szerelmét angyallá szeretve / beleolvad a fény-illatú csendbe"*. Minden más formai kérdés, szerintünk, az egyéni ízlés körébe tartozik. A metafizikai jelleg és e három sajátosság elismerése után az igazán nagy kérdések következnek: költőnknek nemcsak a költészetben, hanem az életben kell megbirkóznia azzal, hogy a *„Soha"* SOHA legyen, hogy a *„semmi"* mindig SEMMI, az *„üres"* pedig ne csak negatív – a kortárs költészetben megszokott – értelemmel bírjon. *(hr)*

## Clive Staples Lewis: *A rettentő erő.* Ford. Kertai Barbara. Budapest, 2007, Harmat Kiadó. 572 oldal

Úgy tűnik, C. S. Lewis ismerte René Guénon néhány munkáját, és habár egy leveléből az derül ki, hogy annyira nem volt tőlük elragadtatva, egyik regényében, *A rettentő erő*ben (ami egy trilógia harmadik része, de önálló műként is megállja a helyét) kísértetiesen hasonló módon mutatja be a világban zajló folyamatok okkult hátterét.

Nemcsak az figyelemreméltó, hogy úgy tekint a történelemre, mint ami lényegében a beavatási és az ellenbeavatási erők, avagy a spirituális tudás őrzői és annak meghamisítói harcáról szól, hanem az is, ahogy bemutatja – még ha nem is teljes körűen – működésüket és jellegzetességeiket. Nem állítom, hogy ezt csupán Guénon hatására fejthette ki, mindenesetre nem kizárt. A magyar kiadás borítója ne rettentsen el: komoly műről van szó, és a benne foglaltak – ha nem is nélkülözhetnek minden fikciót – korántsem állnak olyan távol a valóságtól, mint elsőre egy regény kapcsán feltételeznénk. *(gj)*

## Joris-Karl Huysmans: *A különc*. Ford. Kosztolányi Dezső. Szeged, 2002, Lazi Könyvkiadó. 200 oldal.

1921-ben jelent meg első ízben magyarul Huysmans regénye, melynek eredeti címe *À rebours*, vagyis *A visszatérő*. Nehéz volt korábban hozzáférni a műhöz, ezért mindenképpen örömteli az újabb kiadás. Huysmans a *fin de siécle*, a 19. század végének egyik legihletettebb francia írója, akit a lehető legteljesebb mértékben átjárt az általa is nagymértékben meghatározott korszellem. Beteges, sápadt, mesterkélt színek, szagok és egyéb érzetek keltette hangulat lengi be az éjszakákat, amikor a korszak meghatározó szellemei felébrednek, miután átaludták a nappal zavaró és hétköznapi világosságában történő eseményeket. Irtózás a természettől és a természetes dolgoktól, szerepek és álarcok, bűnök és kiábrándultság – ebben mártóznak meg az egy évszázaddal korábbi romantika nyomdokain, de annál végletesebben és jóval keserűbben. Nincsenek már nagy és nemes eszmék, szerelem és szabadság holtan fekszik, hulláikat leköpni sem érdemes. Az érzékek különféle, mesterséges izgatása az egyedüli, még némi érdeklődésre számot tartható cselekedet. Ezen kívül csak a tudatos aláhullás, alászállás marad a sötétségbe, általában felszínes fordulás okkult erők felé. Huysmans barátai közé több, önmagát az okkultizmus avatott magiszterének tartó ember tartozott, akik féltékenyen „mágikus párharcokat" folytattak egymással. Sőt, egyik legközelebbi barátja „áldozatául is esett" egy efféle eseménynek... *A különc* „cselekmény nélküli" regénynek nevezhető, ugyanis túl sok minden nem történik benne. Főhőse, des Esseintes herceg, a lehető legtipikusabb dekadens alak, házat vásárol magának, távol Párizstól (de nem annyira távol, hogy ne térhetne vissza oda bármikor), ezzel adózva embergyűlöletének és magány iránti vágyának. Nyomon követhetjük az új szerzemény berendezését, továbbá a herceg szeszélyes fellángolását a legkülönfélébb dolgok iránt, majd unott elfordulását tőlük. Lényegében ennyiről esik szó. Kosztolányi Dezső fordítása megfelelően adja vissza a képek, hangulatok, érzések ama befogadhatatlan tobzódását, amivel Huysmans lefesti főhőse erősen interiorizált világát. Egyszerre lenyűgöző és mulatságos is a különösségek, a mesterkéltség és betegességek roppant mértéke, s ezek precíz bemutatása. A groteszk és néha igencsak „sötét" kedvtelések felett nem lehet könnyedén elsiklani, de végsőkig vitt fokozásuk gyakorta ironikussá válik, a főhős patologikus próbálkozásain mosolyogni támad kedvünk. Ugyanakkor ez egyáltalán nem válik kárára a műnek. A herceg személyisége így lesz igazán emberi, ahogy a bukás is az. A dekadensek sorsa legtöbbször nem az volt, amiről talán álmodoztak a kábult éjszakák unott, mégis gyönyörteljes óráiban. Ahogy a korszellem változott, ők pedig megöregedtek, egyszerűen kinőtték a különféle perverziók iránti lagymatag szenvedélyüket, és tisztes polgárként végezték be életüket. Huysmans ennél tovább ment: hívő keresztényként pihent meg végül örökre 1907-ben. Az újabb magyar kiadásról még egy szót kell ejteni: a borító „festménye" bizonyára kísérlet arra, hogy a kor szecessziós stílusát (poszt)modern módra reprodukálják, mintegy megelőlegezve a mű tartalmát. Nos, e próbálkozás enyhén szólva sikertelen lett, a könyv egy gusztustalan ponyvaregény bőrébe bújt, és ezért biztosan lesznek (vannak) jó néhányan, akik egy pillantásnál többet nem áldoznak rá. *(nb)*

## A-HA: *Scoundrel Days*. 1986, WEA. 38 perc, 41 másodperc

Az egyik első „fiúcsapat", amiből később olyan sok „örvendeztette meg" a

jobb sorsra érdemes közönséget, különösen a bájos „legénypofik" láttán elájuló tinilányokat. Poszterhősök gyülekezete. Csakhogy a nyolcvanas évek elejének szépfiúi (Duran Duran, Spandau Ballet és még egy halom újromantikus csapat) a pózoláson és táncikáláson kívül képes volt dalokat írni és előadni is. Arról nem is beszélve, hogy sokan közülük, kinőve a kamasz sztárszerepből, megújult és kiváló, korai munkásságukból építkező, de érettebb, talán kevésbé slágeres zenével rukkoltak elő – általában rajongótáboruk jókora részét elveszítve. A norvég A-HA első, *Hunting High and Low* című albuma után már ez a második darab is jóval kevésbé volt népszerű mint elődje. Pedig a lemez sokkal egységesebb és mélyebb, mint a debütáns. Kivétel nélkül minden dal – talán a *Cry Wolf* kislemez-slágert leszámítva – nagyszerűen egyensúlyozik a nyálas giccs és a fájdalmas, komoly mondanivalóval bíró romantika között. Ez pedig valahol lenyűgöző. A patetikus magasságok valahogy hihetővé válnak. És miközben hallgatom, és tisztában vagyok vele, hogy az egész nem több mint egy igényes pop album, a dalok akaratom ellenére elvarázsolnak. Nagy része van ebben annak, hogy a szerzemények többsége erősen szövegcentrikus, és e szövegek szürke városokról, elhagyatottságról és sorsszerűségről szólnak, teljesen hitelesen. Popzenében nem szokás ehhez hasonló dolgokról énekelni, főleg nem így. *(nb)*

## Pirkan: *Pirkan*. 2018, Mask of the Slave Records. 45 perc, 12 másodperc

Ez a zenei album kazettán jelent meg egy erdélyi kiadónál. Rövidesen talán CD-n is hozzáférhető lesz, mindenesetre már elérhető az interneten (https://pirkan.hu/hang). Folyóiratunk előző számában Csajághy György tanulmánya arról szólt, hogy az úgynevezett világzene miként egyszerűsíti, módosítja, hovatovább károsítja a népzene autentikus formáit, kiszorítva azokat. E valós problémát másként is fel lehet vetni: milyen mai eszközökkel, hozzáállással lehetséges elérni, hogy érdeklődés ébredjen a népzene iránt (beleértve sokféle, jellegzetes tartalmait, dallamait, ritmikáit, hangulatait és szenvedélyességét)? Milyen megoldások segíthetnek ahhoz, hogy a jelenkori zenehallgatók megszeressék a népzene autentikus formáit? Két különböző nézőpont, amely ugyanazon célhoz vezethet. Az autentikusság bonyolult fogalom: nem csak történelmi hitelességet takar. A Pirkan együttes az utóbbi kérdésekre ad választ. Nem pusztán hangkeverési, hangmérnöki eszközökkel és effektekkel él (amelyek egyébként az „eredetiség" minden igenlőjénél is alkalmazásra kerülnek), hanem mai zenei megoldásokkal. Például elektronikus – felvezető, közbülső és lecsengető – zenei effektekkel alátámasztva a népzenék atmoszféráját és szövegi mondanivalóját. Ezek az effektek jóval meggyőzőbbek az „autentikus népzenét" tartalmazó lemezek elektronikus hatáselemeinél. Amikor az elektonikus eszközök Kollár Wágner László jóvoltából itt dallamot és ritmust játszanak – olykor '80-as évekbeli szintetizátor-témákat (a *Kismadár*ban szinte szintipopot, a *Van Li*ben korabeli filmzenéket, a *Köd-konda támadt*-ban atmoszférát idézve) –, akkor is érezhetjük, hogy a zenekar alapvetően népzenei tartalmakat támogat, jelen esetben magyar és mongol népzenét, túl az egyéni vonzódásokon. A *World Music* és a *Crossroads* produkciók mára annyira eltérő színvonalúak és szándékúak, hogy nem utasíthatjuk el mindegyikőjüket kerek-perec. Nem minden formájuk áll szemben népzene lényegiségeivel. Csingele (torok)éneke és hangszerjátéka önmagában egészen autentikus *(Van Li, Altargan, Pirkan)*. Sütő Gábor szintén szépen és autentikusan játszik kobzán *(Kismadár, Túl a vízen, Pirkan)*, és még elbűvölőbben furulyázik *(Barangolók, Altargan)*. Kőszegi Zsolt – énekesi képzetlensége dacára – megdöbbentő hitelességgel énekel *(Túl a vízen, Barangolók)*, és fenomenálisan dobol *(Barangolók, Van Li, Köd-konda támadt, Altargan, Pirkan)*. Szilasi Tamás szép átélésssel citerázik *(Kismadár, Túl a vízen, Köd-konda támadt, Altargan)*. Király Zoltán pedig, képzettségének megfelelően, bámulatosan bőgőzik *(Barangolók, Van Li, Altargan)*. Nem minden autentikusság nélküli világ*és* népzenét hallhatunk. *(hr)*